

Ett utsnitt ur EMS historia. (1977-1985)

När jag officiellt tillträdde som studiochef för EMS i september 1979 var jag helt inställd på att jag skulle stanna högst en tre-års period på denna post. På grund av de komplikationer som hade uppstått under de föregående åren ville både jag och EMS styrelse gardera oss genom att kunna säga upp anställningsavtalet redan efter två år. Att den totala tiden som EMS-chef i praktiken skulle omfatta 1977 till 1989 var något som jag inte hade klart för mig vid den tidpunkten. När jag tillträdde hade jag alltså redan verkat som tillförordnad chef sedan vårvintern 1977, först som ett uppdrag inom EMS styrelse till vilken jag knutits ett drygt halvår tidigare. Senare blev dock arbetet så pass omfattande att det var mer lämpligt att lämna styrelsens krets. Under denna dryga två-års period var det nödvändigt att arbeta utan lön då några sådana medel definitivt inte fanns tillgängliga i EMS dåvarande budget av orsaker som jag skall försöka utreda här.

Den tidigare studiochefen, Jon Appleton, hade på goda grunder sagt upp sig i Januari 1977. Man hade nämligen "glömt" att informera honom innan han accepterade chefskapet om att EMS var föremål för en statlig utredning och att EMS i alla avseenden "låg på is" under tiden för utredningen. När Appleton insåg att inget skulle hända under hans tre-års förordnande; att inte ens en normal kostnadsuppskrivning skulle äga rum och att det t.o.m. var högst osäkert i detta läge att EMS ens skulle få fortsätta sin verksamhet. Appletons bedömning visade sig vara helt korrekt. Ingenting hände under dessa tre år. Statsmakterna frös EMS tillgångar och utredningens huvudförslag blev att EMS skulle läggas ned och att apparaturen skulle överföras till Musikhögskolan i Stockholm.

Under denna period var EMS i en permanent kris. Det fanns inga medel att anställa en ny studiochef. Samtidigt gällde det att till varje pris försöka få EMS att överleva. När sedan den statliga utredningen lade fram sitt förslag om EMS nedläggning och remissarbetet kom i gång så inträdde en hektisk tid av lobbying och PR-arbete. Turligt nog så hade utbildningsdepartementet tillsatt en ny styrelseordförande, Karl-Herman Tapper, som var både energisk och engagerad i EMS och dess problem.

Bland annat så arrangerades ett mycket välbesökt stormöte på Musikaliska Akademin, som på den tiden var EMS huvudman. I församlingen fanns många tunga namn inom musiklivet vilka kraftfullt intygade EMS stora betydelse för det svenska musikskapandet och dess förnyelse. Jag tror att detta möte blev en slags vändpunkt för EMS framtid och att de närvarande representanterna för Utbildningsdepartementet tog intryck av den argumentation som framfördes. När sedan svaren från remiss-omgången blev tillgängliga så visade det sig att alla viktiga instanser inom musiklivet stod på EMS sida exempelvis Sveriges Radio, Rikskonserter, etc. T.o.m. Musiker-förbundet - som inte precis var en stark supporter av EAM - var klart positiv. Det enda undantaget var Musikhögskolan i Stockholm som gick på utredningens linje.

"Räddningsarbetet" kröntes med framgång och utbildnings-departementet beslöt att EMS skulle få en ny start och framtiden såg ljus ut. EMS framställningar om ny apparatur bifölls. En flerkanal-studio kunde byggas och invigas av utbildningsministern sent på hösten 1979(?). En helt ny generation av unga tonsättare hade under tiden vuxit fram som inte var påverkade av EMS tidigare svårigheter. Dessa

arbetade nu med liv och lust i EMS studior. En ny fas i EMS historia inleddes. Bland dessa unga tonsättare märktes en lång rad av numera väl etablerade EAM-tonsättare som Bill Brunson, Rolf Enström, Ragnar Grippe, Åke Parmerud, Akos Rozman och Tommy Zwedberg. När sedan EMS i början av 80-talet startade sin utbildningsverksamhet för mer yrkesinriktade elever så fick man ytterligare en ung generation tonsättare som t.ex. Anders Blomqvist, Peter Lundén, Bo Rydberg, m.fl.

Den nya flerkanalstudion blev genast en klar succé och detta skede kan nästan beskrivas som en av EMS guldåldrar. Under de första åren var bokningstrycket på den nya studion häpnadsväckande. Även så "omöjliga" dagar som julafton och nyårsafton kunde vara uppbokade. Det konstnärliga resultatet lät inte vänta på sig och många viktiga och värdefulla EAM-kompositioner producerades, vilka i hög grad bidrog till att befästa Sveriges internationella position som en betydande nation inom EAM-området, både konstnärligt och tekniskt. En icke oväsentlig faktor för denna konstnärliga expansion var de stora musikinstitutionernas beredvillighet och intresse av att beställa verk av tonsättarna. Både Sveriges Radios och Rikskonserters insatser härvidlag var av stor betydelse då dessa institutioner såg till att verken också blev framförda. Det gav ett ökat momentum i den konstnärliga utvecklingen.

Även på datormusiksidan skedde under denna blomstringstid en signifikant utveckling. Under några år i början av 70-talet låg EMS i den internationella frontlinjen med sitt datormusiksystem av hybridtyp, men vissa komplikationer ifråga om inmatning av musikdata gjorde systemet svårt att hantera och musik som generades i realtid ansågs omöjligt. Tack vare ett grundläggande program-meringsarbete av Erik Nyberg kunde detta hinder undanröjas och flera tonsättare kunde med Nybergs program som utgångspunkt utveckla egna kompositionsprogram som arbetade i realtid. Förutom Nyberg själv bör Michael Hinton, Thomas Sjöland och Tamas Ungvary nämnas. Hinton utvecklade ett program som han kallade IMPAC och som gjorde det möjligt att manuellt och i realtid styra det av datorsystemet genererade klangflödet på olika sätt och i olika riktningar. IMPAC blev mycket populärt, inte minst bland gästande utländska tonsättare då det var förhållandevis lätt att lära sig och därför lät tonsättarna snabbt komma till skott och producera musik.

Vid denna tid inleddes också ett för EMS mycket fruktbarande samarbete med Svenska Institutet som gav EMS möjligheter att ta emot utländska gästtonsättare från många olika länder, vilka kunde under kortare eller längre tid arbeta vid EMS. Särskilt gällde det länder där det saknades produktionsmedel för datormusik. Så långväga gäster som från Argentina och Nya Zeeland fanns bland dessa "Composers in residence".

På undervisningssidan har EMS under många år gjort en betydelsefull insats på flera nivåer. Den heltidsutbildning för mer yrkesinriktade elever som EMS startade i början av 80-talet har redan nämnts. Trots att reguljär undervisning i EAM hade bedrivits vid Musikhögskolan i Stockholm sedan början av 70-talet så var behovet betydande för en undervisning utanför Musikhögskolornas slutna murar särskilt bland elever som inte var så intresserade av komponera instrumentalmusik.

Redan några år tidigare hade dock EMS satt i gång en kursverksamhet som bestod av relativt korta kurser i EAM och dess produktionsteknik och som inte fordrade några specifika förkunskaper. I princip kunde därför vem som helst enrollera sig som deltagare. Dessa åttaveckors kurser som ägde rum i EMS s.k. klangverkstad blev

förvånansvärt populära och fyllde uppenbarligen en stor lucka inom musikundervisningen i stort. Några andra kurser där man också behandlade bandspelar- och mixerbordteknik fanns egentligen ingen annanstans. Detta faktum attraherade även personer utanför det egentliga EAM-området. Under ett par år fick EMS t.o.m. arrangera parallella kurser hela läsåret igenom. Denna verksamhet, som fortfarande pågår vid EMS, är och har varit synnerligen betydelsefull när det gäller återväxten inom den svenska elektroakustiska musiken.

Efter några år in på 80-talet så förändras det ekonomiska klimatet successivt. De första tecknen på 80-talets ekonomiska överhettning kunde skönjas, något som bl.a. yttrade sig i att hyrorna i Stockholms innerstad började stiga i allt snabbare takt. Samtidigt stramade statsmakterna åt medelstilldelningen för kulturändamål t.ex. när man införde den s.k. periodiseringen av anslagen, vilket innebar att institutionerna inte längre kunde tillgodogöra sig några ränteinkomster. Det innebar en omedelbar sänkning av EMS anslag med nästan 10 % utan att EMS kompensades på något annat sätt. När hyror, löner och teknisk service var betalda fanns inget kvar för den löpande verksamheten inklusive det kontinuerliga investerings-behovet. Med en galopperande stegring av hyreskostnaderna började återigen situationen för EMS bli prekär. Extrapolerade beräkningar visade att när man passerat mitten av 80-talet skulle hyresnivån, när det gällde Kungsgatan 8, nå upp till ca 2.000 kronor per kvadratmeter, vilket var mycket stora pengar vid denna tid och långt ifrån vad EMS hade råd med. EMS blev tvingad att se sig om efter nya lokaler.

Ett alternativ som man undersökte särskilt noga var ett stort källarplan i det hus som STIM nyligen hade köpt för sin verksamhet. Det fanns vissa synergier i att samla alla tonsättarfunktionerna under samma tak då båda komponistföreningarna FST och SKAP också skulle få nya lokaler i detta hus. Parterna kunde dock inte enas om den långsiktiga hyresutvecklingen då EMS var mycket angelägen att få ett tio-års kontrakt för att bättre kunna överblicka de långsiktiga kostnaderna. EMS hade genom utbildningsdepartementets försorg fått en mycket kompetent assistans i ett par tjänstemän från dåvarande Byggnadstyrelsen. Turligt nog så dök det nästan omedelbart upp ett nytt intressant projekt efter det att affären med STIM hade spruckit. En av dessa två representanter från Byggnadstyrelsen hade fått kännedom om att det fanns lokaler i Münchenbryggeriet på Söder Mälarstrand. Det hade tidigare stått politisk strid i Stadshuset om Münchenbryggeriets framtid. Ett parti ville riva alltsammans och bygga bostäder istället, medan den politiska majoriteten ville behålla komplexet med vissa förbehåll. En viss kvot av den totala ytan skulle gå till småhantverk och kulturella verksamheter. EMS uppfyllde precis dessa politiska villkor, något som byggnadstyrelsens representant förstod att utnyttja till det yttersta i förhandlingarna. EMS fick således ett mycket förmånligt avtal där det ingick att byggnadsföretaget åtog sig att fullständigt skräddarsy drygt 800 kvadratmeter helt efter EMS önskemål och planer. Den följande planerings- och uppbyggnadstiden var kanske den allra intressantaste perioden under min tid som chef för EMS. Det var både stimulerande och inspirerande att få "pussla" ihop EMS blivande lokaler till ett maximalt utnyttjande av den befintliga ytan. Det var inte så lätt beroende på att man måste ta hänsyn till den pelarkonstruktion som huset vilade på. Jag hade dock god nytta av de erfarenheter jag hade förvärvat som byggherre när Fylkingen förvärvade och byggde om sina lokaler på Östgötagatan. När EMS lokaler stod färdiga så blev EMS i ett slag en av de få EAM-

institutionerna i världen att kunna utnyttja helt specialgjorda lokaler för sin verksamhet. När EMS så flyttade in sina nya lokaler våren 1985 inleddes ett nytt kapitel i EMS historia.